

DVIJE ISPRAVE ZAHUMSKOG KNEZA DESE O MLJETU IZ 1151. GODINE

FORETIĆ VINKO

Dosad je bila poznata isprava zahumskog kneza Dese iz g. 1151., kojom dariva otok Mljet Samostanu sv. Marije u Pulsanu u Apuliji na Monte Gargano. Ona nije sačuvana u originalu, a povjesničarima 19. i 20. stoljeća bila je poznata po jednom prijepisu, koji se čuva u dubrovačkom Arhivu. Do Jirečekova vremena smatrana je autentičnom, a on ju je proglasio falsifikatom,¹ ali Šišić je dokazao njezinu autentičnost.² Sačuvani prijepis te isprave tek je po mišljenju Šišićevu iz prve polovine 14. stoljeća. Pulsanski red bio je jedan ogranak benediktinskog reda.

Međutim pred nekoliko vremena otkrili smo u dubrovačkom Arhivu jednu dužu pergamentsku ispravu od 10. srpnja 1284. napisanu u gradu Monte Sant' Angelo u Apuliji, kojom se ovjerovljuju tri ranije isprave u korist pulsanskog reda i u njezinu sklopu se one doslovno donose. Prva je tu prepisana bula pape Inocentija III. od 7. kolovoza 1198. upravljena Deodatu, opatu Samostana sv. Marije pulsanske kao vrhovnom glavaru pulsanskog reda i njegovoj braći, kojom uzima pulsanski red pod svoju zaštitu i potvrđuje mu sve samostane, crkve, imanja i povlastice. Među samostanima spominje se tu i Samostan sv. Marije na Mljetu. Druga je po redu prepisana isprava ona ista poznata iz onog jedinog dosada poznatog prijepisa, kojom zahumski knez Dese dariva g. 1151. pulsanskom redu otok Mljet. Prema tome ovdje se upoznajemo još s jednim prijepisom ove isprave, i to starijim. Treća po redu prepisana isprava nije dosada niodkuda bila poznata, a to je isprava istog kneza Dese, kojom osniva Samostan sv. Marije na Mljetu pulsanskog reda, u kojoj ističe usto i darivanje cijelog otoka Mljeta i udjeljuje novoosnovanom samostanu povlastice. Prema tome imamo dvije isprave kneza Dese o Mljetu iz g. 1151.

¹ Jireček: *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner* (Archiv für slavische Philologie XXVI p. 167). Jireček-Radonić: *Istorija Srba* I. p. 185.

² Šišić: *Letopis Popa Dukljanina* p. 242—255.

Velika pergamentska isprava, koja sadržava i ovjerovljuje sve ove tri spomenute isprave, jest formata visine 59 cm na najdužem mjestu, 54.8 cm na lijevom rubu, a 58.4 cm na desnom rubu, širine je 47.2 cm. na gornjem rubu, a 48 cm. na donjem rubu. Donji rub nije ravno odrezan, te je zbog toga i znatna razlika u visini u različnim razmacima. No visina je prostora kontinuirano ispisana tekstem samo 39.5 cm, a ktome se nalaze ispod tog teksta u znatnim razmacima potpisi četiriju svjedoka u visini prostora od 8 cm, tako da ispod toga još ima dosta neispisana prostora na pergameni.

Na nekim je mjestima znatno oštećena, najviše od vlage, te je tekst uništen, pa se na nekim mjestima ne može pročitati, a negdje su nastale u tekstu i prazne rupe. Ispravu smatramo vrlo važnom za povijest otoka Mljeta, te je stoga objelodanjujemo u cjelini. Najviše je oštećena na mjestu, gdje se donosi bula Inocentija III. iz g. 1198., a srećom su za nas važnije isprave Desine sačuvane u cjelini.

Pregledali smo pomno registar papinske kancelarije iz doba pape Inocentija III. tiskan u J. P. Migne: *Patrologiae cursus completus* (svesci CCXIV — CCXVII), ali u tom registru ovu Inocentijevu bulu nijesmo našli zabilježenu. Poznato je doduše, da se sve papinske isprave nijesu unosile u registre. Ipak nam je ovaj registar uvelike pomogao pri čitanju i rekonstrukciji vrlo pokvarenog teksta, jer su u mnogim Inocentijevim ispravama, naročito onima upućenim različnim samostanima i redovničkim poglavarima, upotrebljene slične i potpuno iste rečenice. Nažalost ondje, gdje treba biti pri datiranju označena godina, tekst se ne može pročitati, a indikcija se, i to prva, može pročitati. Uzevši u obzir godine vladanja Inocentijeva, to može biti samo g. 1198. ili 1213. Na sreću uspjeli smo i kod oznake vladavine tog pape pročitati »anno primo«, a prva godina njegove papinske vlasti bila je zaista godina 1198. Uopće u cijeloj toj ispravi iz g. 1284., a napose u toj umetnutoj papinoj buli iz g. 1198., gdje smo tekst po smislu ili pak po sličnim i istim formulama Inocentijevih isprava mogli nadopuniti, to smo i učinili stavivši taj nadopunjeni tekst u zagradu. Pri tom smo popunjavanju pomno pazili, da li dužina predmnijevanog teksta odgovara zaista dužini praznine u ispravi. Nepročitana mjesta zbog upropaštenosti teksta, koja nijesmo mogli ispuniti, donosimo označeno točkicama, nastojeći ih donijeti u vjernoj dužini koja razmjerno odgovara dužini ostalog tiskanog teksta.

Delikatno i teško je pitanje označivanje interpunkcija pri objavljivanju starih isprava. Negdje su zaista u starim tekstovima nabačene točke i zarezi bez ikakova smisla i logičnosti, te se pri objavljivanju takova teksta moramo držati principa današnjeg postavljanja interpunkcije. No u mnogim starim ispravama i tekstovima uopće vidimo ni neka pravila i neki sistem, kojeg se pisar isprave i teksta ipak držao, iako on ne odgovara današnjem shvaćanju postavljanja interpunkcije. Budući da je interpunkcija vrlo važna za interpretaciju teksta sa strane historičara, koji je ima pred sobom samo u tiskanom izdanju, držimo se toga, da je bolje, da onaj, koji objelodanjuje ispravu, tome ne prejudicira, već da je donese u originalnoj interpunkciji.

Toga smo se i mi držali pri objelodanjivanju ovog dokumenta. Interpunkcija, koju notar ovog dokumenta upotrebljava, jest po obliku pretežnom većinom točka, a vrlo rijetko po obliku zarez, ali i jedan i drugi znak upotrebljava on bez razlike i u smislu našeg zareza i u smislu naše točke. Naravno ondje, gdje je upotrebljena interpunkcija u smislu našeg zareza, mi smo metnuli zarez, a gdje u smislu naše točke, stavili smo točku. Usljed oštećenosti isprave možda i poneka interpunkcija nije zaista više vidljiva, ali ako je nijesmo mogli opaziti, nijesmo je metnuli, makar i pretpostavljali, da bi mogla biti. Ondje, gdje smo tekst popunili po smislu i sličnim te istim formulama ostalih Inocentijevih isprava, nijesmo metnuli interpunkciju zareza, a točke jesmo. Cijela pergamentska isprava napisana je kontinuirano, ali mi smo radi bolje preglednosti odvojili svaku od triju umetnutih isprava, napose kao posebnu stavku teksta. Ta cjelokupna isprava glasi dakle ovako:

† Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi millesimo ducentesimo, octuagesimo quarto, regnante domino nostro Karolo, Dei gratia glorioso rege Jerusolimi, Sicilie, ducatus Apulie, et principatus Capue [alme urbi]s senatore, principe Achaye, Andegavensis provincie, Forchalquensis comite, regnorum eius Jerusolimi, anno octavo, Sicilie vero vicesimo, die decimo mensis Julii indictione [duodecima], apud Montem Sancti Angeli. Nos Bartholomeus civitatis eiusdem Montis Sancti Angeli iudex, Petrus eiusdem terre notarius, et subscripti testes literati de eadem terra ad hoc specialiter vocati et rogati presenti publico scripto notum facimus et testamur quod venerabilis, et religiosus vir abbas monasterii Pulsanensis, ostendit nobis et nos ipsi vidimus et legimus, privilegium unum domini Innocentii pape tertii, sigillo pendenti plumbeo, et subscriptionibus dicti domini, Innocentii, pape et subscriptorum dominorum cardinalium, subscriptionibus roboratum, et alia duo privilegia, domini Dese Dei gratia Dioclie Satbolie Zacholinie ducis, non abrasa nec interliniata, omni vitio et suspitione carentia, . . . idonee scripta, et roborata, quorum unum silicet predicti domini Innocentii pape tertii erat per omnia continentie talis.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Deodato abbati monasterii sancte Marie in Pulsano, eiusque fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum. Quotiens, a nobis petitur quod religioni, et honestati convenienter dignoscitur animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri, eapropter dilecti in Domino filii vestris iustis, postulationibus clementer annuimus, et predecessorum nostrorum felicis memorie, Innocentii, Eugenii, et Alexandri, Romanorum pontificum vestigiis inherentes, prefatum monasterium sancte Marie in Pulsano, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri, et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio comunimus, in primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus qui secundum Deum, et beati Benedicti regulam, in eodem monasterio institutus esse

dignoscitur seu vita heremitica que in eodem loco est per Dei gratiam instituta, perpetuis ibidem temporibus, inviolabiliter observetur, atque in hoberdientiis seu habitationibus vestris non nisi religiose persone degere permittatis. Preterea quascumque possessiones, quecumque bona idem monasterium impresentis juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum oblatione fidelium seu aliis justis prestante Domino poterit adhipisci firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. Imprimis hec propriis duximus exprimenda vocabulis, locum ipsum in quo prefatum monasterium sicut est cum pertinentiis suis, monasterium sancti Jacobi aput Fogiam cum pertinentiis suis, monasterium sancte Marie in Melita, cum pertinentiis suis, monasterium sancti Nicolay, in territorio castri Fogie cum pertinentiis suis, monasterium sancti Stephani quod in Matinata consistit cum pertinentiis suis, monasterium sancti Petri Vallis Bone cum pertinentiis suis, monasterium sancti Petri de Cellaria quod situm est in territorio castri Calvelli, cum pertinentiis suis, monasterium sancti Bartholomei de Carbonaria cum pertinentiis suis, ecclesiam sancti Laurentii in eadem Valle Carbonarie cum pertinentiis suis, ecclesiam, sancti Andree, in Monte Sancti Angeli cum pertinentiis suis, ecclesiam sancti Jacobi in eodem Monte cum pertinentiis suis, monasterium sancti Brancatii extra Portam Transtiberim, extra Florentiam in Fabroa, monasterium sancte Marie, extra civitatem Lucanam in loco qui dicitur Guamo, monasterium sancti Michaelis, extra Piscinam civitatem in loco qui dicitur Ortitona, monasterium sancti Michaelis, in pede Montis Sancti Angeli, ecclesiam sancti Johannis, monasterium sancti Pauli Civitatis, ecclesiam sancti Johannis Pleuci, extra castrum Fogie, monasterium sancte Cecilie, monialium, ecclesiam sancte Marie Pustifitii, ecclesiam sancti Johannis Bareri, monasterium sancti Petri cripte nove in Scitella, terras quas habetis, in territorio castri Devie, terras quas habetis in territorio Civitatis, terras quas habetis in territorio castri, terras quas habetis in territorio Tranensis civitatis, terras cum olivetis, quas habetis, in territorio Juvenatii, salinas quas habetis Syponi, molendinum quod dicitur Regis aput Fogiam cum terris et aquis, sibi pertinentibus, domum, et vineas quas habetis aput Casale Novum, terras quas habetis in pede Ryniani, et starsiam³ duas, quas habetis, aput ecclesiam sancti Jacobi Crisma vero oleum sanctum. Consecrationes altarum, seu basilicarum, ordinationes monachorum seu clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a dyocessano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem, apostolice sedis habuerit, et ea gratis et absque ulla gravitate vobis voluerit exhibere. Alioquin, liceat vobis, catholicum quem malueritis habere antistitem, qui nostra fultus auctoritate vobis quod postulatur indulgeat. Abbates etiam seu monasteriorum vestrorum, semper ad vos sicut ad caput suum respiciant et eorum correctionem pro suis excessibus cum opus fuerit per

³ Sic!

Pulsanensem abbatem qui pro tempore fuerit volumus
 etiam ut justa promissionem vestram, laboribus manuum seu
 vestrorum elemosinis fidelium con-
 tenti sitis, et super terram alia quolibet superflua non queratis. Sane
 laborum vestrorum quo propriis manibus aut sumptibus colitis sive de
 [nutrimentis] animalium nullus a vobis decimas exigere vel extorque-
 re presumat. Decernimus [ergo ut nulli omnino] hominum liceat pre-
 fatum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre
 [vel ablatas] retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare,
 sed [omnia integre conseruentur] eorum pro quorum gubernatione et
 substentatione concessa sunt usibus [omnimodis profutura salva] se-
 dis apostolice auctoritate. Ad inditium autem huius a sede apostolica
 percepte libertatis⁴ singulis annis nobis [nostrisque]
 successoribus persolvetis. [Si qua igitur in futurum ecclesiastica se-
 cularisve] persona hanc nostre constitutionis paginam, sciens contra
 eam temere [venire tentaverit secundo tertiove] commonita nisi pre-
 sumptionem sua congrua satisfactione correxerit potestatis honoris
 [que sui dignitate] careat reamque se divino iudicio existere de per-
 pretata [iniquitate cognoscat et a] sacratissimo corpore ac sanguine
 Domini nostri Redemptoris nostri (Ihesu Christi aliena fiat atque in
 extremo examine] districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem
 loco sua iura servantibus [sit pax Domini nostri] Ihesu Christi [quate-
 nus et hic fructum bone actionis] percipiant, et apud districtum [judi-
 cem premia eterne pacis] inueniant. Amen. Datum Reati manu Ray-
 naldi domini pape notarii [cancellarii vicem agentis] septimo Idus
 augusti, indictione prima incarnationis dominice [millesimo centesimo
 nongentesimo octavo pontificatus] vero domini Innocentii pape tertii,
 anno primo sigillo pendenti domini Innocen-
 tii predicti, pape tertii subscriptum subscriptionibus domini Innocentii
 pape et dominorum] cardinalium subscriptorum. Ego Innocentius ca-
 tholice ecclesie episcopus. Ego Petrus
 Ego Petrus tituli [sancte] Cecilie presbiter cardinalis. Ego Jordanus
 presbiter cardinalis sancte Prudentiane, tituli Pastoris. Ego Guido
 sancte Marie Transtiberim, tituli Calixti presbiter cardinalis. Ego Hu-
 go presbiter cardinalis, sancti Martini tituli Equitii. Ego Guerardus,
 sancti Adriani diaconus [cardinalis. Ego Gregorius sancte] Marie, in
 Aquiro diaconus cardinalis. Ego Gregorius, sancti Georgii ad [velum]
 aureum diaconus cardinalis. Ego Petrus sancte Marie in Via lata,
 diaconus cardinalis.

Quorum unum privilegiorum dicti domini Dese ducis, tenor erat
 per omnia continentie talis.

⁴ Ovdje je označena svota, koja se papi plaća. U ispravi Inocentijevoj izdanoj g. 1198. Fulkonu, opatu Samostana sv. Petra Corbeien, označuje se na tom mjestu »unciam auri« (Migne: Patrologia 214, col. 451), u ispravi istog pape iz g. 1208. izdanoj Samostanu sv. Prospera subtus civitatem Regii i u onoj izdanoj g. 1199. Gerbodonu, opatu Samostana sv. Vulmara, označuje se na istom mjestu »Bisantium unum« (Migne: Patrologia 215, col. 1591. i 217, col. 44), u ispravi izdanoj g. 1212. samostanu sv. Severina »Quinque solidos Pictaviensis monetae« (Migne: Patrologia 216, col. 567).

Anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo primo, indictione quartadecima. Ego Dessa, Dei gratia, Dioclie, Satholie, Zac[holin]e dux, offero concedo, necnon delibero, insulam Melite, pro remedio meorum peccatorum, venerabili monasterio sancte Dei Genitricis, ac Virginis Marie in Pulsano, quod situm est in partibus Apulie in Monte Gargano eamque voluntarie trado in manus quorundam monachorum, eiusdem monasterii, scilicet Guielmi, Marini, et Symeonis, recipientium vice domini Johelis venerabilis abbatis eorum, ut absque omni impedimento, ac iniquitate Sclavorum, laborare pascere ad utilitatem sui monasterii possint. Et si quis preter monachos sancti Benedicti laboratum habet vel in futuro laborare in insula ipsa presumpserit territorium quod nobis dari solitum est prefato eorum monasterio apportet. Hoc siquidem libera mente concedo, atque affirmo, coram subscriptis iuppanis, et setnicis meis, necnon Ragusii nobilibus quatenus nullus nostri dominatus sive pertinentium circa eos superbe agere presumat seu inquietationem inferat. Si quis autem nostrorum heredum vel successorum hec pro nichilo duxerit, Dei et duodecim apostolorum patrumque sanctorum maledictionem incurrat. Ego juppanus Gerdesa testis. Ego Tesimir testis. Ego setnicus Rastesa testis. Ego juppanus, Grubessa testis. Ego Carillus testis. Ego Sranlanus testis. Ego Petrus comes Raguseorum cum filio Gailavo testis. Ego Silvester Auclinus, Stopaça et ego Matheus, notarius scripsi et testis sum. Concessum fuit hoc prefatis monachis, Guilielmo, Marino, et Symeoni, tempore predicti sui abbatis domini Johelis.

Et alterius vero privilegii dicti domini Dese ducis, tenor erat per omnia continentie talis.

Anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo primo, indictione quartadecima. Quoniam quidem proplasti ade⁵ transgressionem a paradisi gaudiis proiecti et expulsi fuimus, et in hoc periculosissimo mundo, positi et statuti sumus, ubi omnia periunt, omnia transeunt omnia velut umbra et fumus et deficiunt et evanescent, en nos Desa Dei gratia Dioclie, Satholie, Zacholinie dux, hec omnia sepissime considerantes, et ad memoriam reducentes qualiter omnia ad momentum liquescunt, statuimus, quidem et proponimus, quod de sanctissimi ordinis Pulsanensis congregatione et religione aput nos in insula ipsa nostra Melite, monasterium, haberetur et fieret, quorum vita, et exemplo, multorum anime divina gratia concedente, perpetuo salventur. Nos denique cum nobilibus viris Ragusii, et juppanis habito consilio orationis quidem causa, sanctum Montem Garganum adivimus, et in reversione per primum, transitum fecimus, et a venerabili et benigno abbate Johele, et a cunctis fratribus secum manentibus per certam promissionem ab eis nobis factam impetravimus et obtinimus, videlicet, quod monasterium in predicta insula nostra Melite cum Dei adiutorio, et nostro, ab eis ordinaretur, et efficeretur. Post paucos vero dies, reverendissimus abbas Johel, cum tribus fratribus suis, eiusdem ordinis, videlicet Guilielmo, Marino et Symone, ad pre-

⁵ Sic!

dictam insulam nostram Melite veniens, monasterium eiusdem ordinis Pulsanensis cum suis sedilibus, et cum omnibus necessariis, in eadem insula cum voluntate nostra ordinari et fieri precepit. Nunc itaque in presentia nobilium virorum, Ragusii, et juppanorum subscriptorum, vobis abbati Joheli, donamus, tradimus, et assignamus, ad opus eiusdem monasterii, totam insulam nostram Melite, cum omnibus iuribus, et pertinentiis suis, pro nostrorum ac presentium nostrorum remedio peccatorum, et vos et successores vestros exinde investimus, prohibemus igitur omnino, et vetamus, quatenus nec nos, nec successores nostri ibi prandium ex debito queremus, et exigemus, eo quod vivunt, ex fatigatione et operibus manuum suorum. Ad extremum namque talem francitiam, et libertatem eidem monasterio sancte Marie de Melita, concedimus et donamus, ut si aliquis homo, aliquod malefactum perpetraverit, ex quo malefacto morti adiudicari debeat et ipse quolibet modo evaserit, et ad monasterium ipsum confugium fecerit, nemo eum apprehendat vel in eum manum mittat, set ad faciendam justitiam ecclesia ipsum detineat. Hoc quidem presentis privilegii instrumentum predicto monasterio sancte, Marie de Melita, contra omnes sibi adversantes et calumpniam inferentes fieri fecimus, quatenus universa que modo impresentiarum eidem monasterio, tradidimus, donavimus et assignavimus, libere sortiatur habeat et possideat, et quecumque in anima habitura vel acquisitura, tam vivorum quam mortuorum acquirere poterit, illibata, incorrupta, et secunda in omnibus habeantur et possideantur. Quapropter enumeratis omnibus et singulis huius privilegii ordinibus, a nobis statutis, et preordinatis, nunc coram subscriptis nobilibus Ragusii, et juppanis, obligamus nos nostrosque heredes et successores, si qualiscumque persona, hoc privilegium, qualitercumque infringere cassare vel eius continentiam evacuare presupserit centum libras venetorum grossorum eidem monasterio componere et persolvere debeat. Presentis tamen pagine instrumentum, cum sua continentia, semper firmum et ratum inviolabiliter, custodiatur et habeatur. Ego jupanus Gerdessa testis. Ego Tesimir testis. Ego sethnicus Radosta, testis. Ego juppanus Curbessa testis. Ego Carillus testis. Ego Sranlanus testis. Ego Petrus comes Raguseorum cum filio Gaylavo testis. Ego Silvester Auclinus, Stopaça. Ego Matheus notarius, scripsi, et testis sum. Concessum fuit hoc prefatis, abbati Joheli, Guilielmo, Marino, et Symeoni monachis.

Que quidem privilegia ad petitionem et instantiam dicti domini abbatis Pulsanensis et dompni Marci abbatis dicti monasterii sancte Marie de Melita qui eorum interesse dicebant autenticavimus, et in presentem puplicam, scripturam redigimus, pro eo, quod dictus dominus abbas Pulsanensis nolebat dictum monasterium Pulsanense remanere sine originalibus instrumentis seu privilegiis. Ideo ipsa autenticavimus in paginam presentem puplicam, per manus mei predicti notarii Petri signo meo solito subscriptionibus nostri contrascripti iudicis, et nostrum testius qui interfuimus subscriptionibus comunitam.

† Ego iudex Bartholomeus qui supra hoc testor: —

† Ego Angelus filius quondam iudicis Thomasii hoc testor

† Ego Ricoardus filius Johannis Pandulfi hoc testor

† Ego Jacobus filius quondam Tancredi hoc testor

Osvrnimo se najprije na prvu Desinu ispravu i dosada poznatu u prijepisu kasnijem od ovoga. Bez sumnje ovaj je prijepis ispravniji. To je inače i ovjerovljeni prijepis, a kasniji je dosada poznati prijepis uistinu tek neovjerovljeni prijepis jednog ranijeg ovjerovljenog prijepisa, a u pasusu ovjerovljenja učinjena je kod prepisivanja i krupna omaška. Pusus ovjerovljenja glasi naime tu ovako: »Et, ego fideliter acopiavi, in verbo veritatis ut inveni in predicto instrumento«. Teško je zamisliti ovakovu formulu ovjerovljenja, i to izrečenu u prvom licu, bez oznake imena onoga, koji je prijepis izvršio i formulu ovjerovljenja zapisao. Prema tome zaključujemo, da je netko ovaj ovjerovljeni prijepis prepisao, ali kod formule ovjerovljenja propustio prepisati ime prvog prepisivača i ovjerovitelja. Po tome i vidimo, da je ovo neovjerovljeni prijepis ovjerovljenog prijepisa.

Važno je dalje, da se osvrnemo na jedan pasus, na koji se je osvrnuo Šišić u svojem izdanju i kušao ga ispraviti. To je pasus, koji glasi ovako: »Et si quis preter monacos sancti Benedicti laboratum habet, vel in futuro laborare in insula ipsa presumpserit, territorium quod nobis dari solitum est, prefacto eorum monasterio aportet«. Ovaj tekst vrlo se lijepo rasaznaje i iz faksimila, koji Šišić prilazi svojem izdanju Ljetopisa Popa Dukljanina. Međutim, Šišić ga je u svojem izdanju objelodanio ovako: »Et si quis preter monacos sancti Benedicti laboratum habet, vel in futuro laborare in sula m ipsa m presumpserit, tributum, quod nobis dari solitum est, prefacto (!) eorum monasterio aportet«. U bilješci k riječi tributum veli Šišić ovako: »U originalu je griješkom prepisivačevom territorium, što je očito bez smisla«. Međutim i u novonađenom pergamentskom dokumentu odnosni pasus glasi posve isto kao i u dosada poznatom prijepisu, jedino je u njemu bez unutrašnjih interpunkcija i ima neke nebitne pisarske razlike. I u njemu ne piše tributum, kako bi htio Šišić ispraviti, već territorium. Mi držimo, da takav pasus s upotrebom riječi territorium nije besmislica. Njega naime možemo i posve lijepo prevesti ovako: »I tko osim monaha svetog Benedikta ima obrađeno ili bi u buduće obrađivao na istom otoku zemljište, ono, što se običava nama davati, neka prinese spomenutom njihovu samostanu«. Ovaj je pasus s ekonomsko-socijalnog i političkog stajališta vrlo važan, jer se iz njega vidi, da su obrađivači zemljišta davali dotada neku daću zahumskom knezu, a otada tu daću imaju davati samostanu pulsanskog reda. Dakle točno je, što Šišić misli na daću (tributum), ali jedino nije trebalo zbog toga popravljati tekst, jer je daća ovdje opisana riječima quod nobis dari solitum est, a riječ territorium posve dobro i po smislu i jezično ulazi u odnosni kontekst.

Zanimljiv je inače odnošaj obiju Desinih isprava. Kao što se dobro vidi i iz bule pape Inocentija III. izdane g. 1198. pulsanskom redu, matični samostan toga reda bio je Samostan sv. Marije u Pulsa-

nu, te je opat tog samostana bio i vrhovni opat sviju ostalih samostana, koji su se smatrali tek kao područni samostani tog glavnog matičnog i vrhovnog samostana u Pulsanu. Prvom ispravom Desa daruje otok Mljet pulsanskom redu kao takvu, dakle to je darovnica, a druga je isprava zapravo fundacijska isprava novog područnog Samostana sv. Marije na Mljetu, u kojoj se ističe, da se cijeli otok Mljet daruje ad opus eiusdem monasterii, dakle na upotrebu kao dobro potrebno za opstanak tog samostana.

Bez sumnje obje je isprave izdao Desa istovremeno, a u drugoj je fundacijskoj ispravi osim fakta samog osnivanja samostana ponovo istakao darovanje otoka Mljeta rekavši, da se radi o cijelom otoku (totam insulam nostram Melite), kao i to, da otok ima poslužiti novoosnovanom područnom samostanu. Ktome je u toj fundacijskoj ispravi udijelio novoosnovanom samostanu dvije važne povlastice, naime oslobodio je samostan dužnosti takozvanog ius descensus, naime, da samostan nije dužan pružiti zahumskom knezu prehranu, kad tamo dođe, i dao je samostanu pravo azila, naime da mogu oni, koji bi bili podvrgnuti osudi smrtno kazne, pobjeći u nj i došavši tamo podlegli bi jedino sudu crkve.

Pergamentska isprava ima u početku simboličnu invokaciju u obliku križa, na kraju teksta nacrtan je notarski znak notara, koji je pisao ispravu, a ispod toga nalaze se vlastoručni potpisi svjedoka s njihovim znakovima u obliku križa. Drugi križ je jednostavno ocrtan, a ostali su križevi više ili manje iskićeni.

Ova velika pergamentska isprava važna je inače i za opću povijest pulsanskog reda, ali bez sumnje izdana je bila za potrebe i obranu interesa samostana na Mljetu, te ju je sigurno ovaj i čuvao, a tek kasnije ušla je u Državni arhiv u Dubrovniku. Izdana je u doba, kad su mletački plemići iz porodice Zorzi (Giorgi) vladali kao knezovi Korčule, a pokazivali su pretenzije i na otok Mljet te se sve do tridesetih godina 14. stoljeća kitili naslovom kneza Korčule i Mljeta.⁶

Prošlost je otoka Mljeta vrlo zanimljiva i osobita, a ove dvije Desine isprave iz g. 1151. znatno pripomažu rasvjetljenju njegove povijesti te mogu baciti s jedne strane jako svjetlo i na doba, koje tom datumu prethodi, a s druge strane su polazna točka u daljnjem povijesnom razvoju tog otoka te pridonose u velikoj mjeri razjašnjenju daljih događaja i prilika.

⁶ Vidi V. Foretić: Otok Korčula u srednjem vijeku p. 78—83.

R é s u m é

DEUX ACTES DU PRINCE DESA DE ZAHUMLJE CONCERNANT MLJET ET DATANT DE 1151

Le Prince Desa de Zahumlje fit don, en 1151, de l'île de Mljet au Couvent de Sainte-Marie, à Pulsano (Apulie), sur le Mont Gargano, et fonda, sur l'îlot du lac bien-connu de Mljet un couvent subalterne du même ordre. A ce sujet, le Prince Desa émit, la même année, deux actes: l'un de donation par lequel il faisait don de l'île et l'autre, de fondation, par lequel il fondait le couvent de Mljet. Ces documents n'ont pas été conservés dans l'original. Le premier n'était connu, à ce jour, que sous forme de copie non authentifiée du XIV-ème siècle d'une copie plus ancienne et authentique. Or, on a récemment découvert dans les archives de Dubrovnik un long document sur parchemin en date du 10 Juillet 1284 écrit au Mont Saint-Ange, en Apulie par lequel sont authentifiés trois documents antérieurs émis au profit de l'ordre de Pulsano: le texte les rapporte mot à mot. Le premier de ces trois documents est une Bulle du Pape Innocent III du 7 Août 1198 adressée à Déodat, Abbé du couvent de Sainte-Marie à Pulsano, en tant que chef suprême de l'ordre de Pulsano et à ses frères, laquelle Bulle prend l'ordre de Pulsano sous sa propre protection et lui confirme la possession de toutes églises, de tous monastères, biens et privilèges. Parmi ces monastères est cité celui de Sainte-Marie, dans l'île de Mljet. Les deux autres actes, qui y sont insérés mot à mot, sont les deux sus-mentionnés du Prince Desa.

L'auteur du présent article publie en entier cet acte du 10 Juillet 1284 avec les documents y insérés. D'ailleurs, ce document de 1284 a été grandement endommagé, surtout dans la partie où sont cités les actes du Pape Innocent III datés de 1198. Ce document papal n'est pas inscrit dans le registre papal mais en le lisant et en le remplissant l'auteur a utilisé le texte de Bulles semblables du même Pape publiées dans Migne (Patrologia 24-27). Le texte complet est imprimé entre parenthèses et celui qui est resté incomplet est indiqué par des tirets. Tout le document est publié avec la ponctuation originale.

Ces deux actes du Prince Desa sont d'une très grande importance pour l'histoire de Mljet.